

Piektā nodaļa

Melnais kanjons

Aiz Čakas tilta Apurimaka pamazām atklāj savu negantāko pusi. Tur tā uzsāk lielo izrāvienu, urbdamās cauri tirkizzilajam un tēraudpelēkajam kanjonam, ko jūdzi pēc jūdzes aizsprosto klintsbluķi un putojošs ūdens. «Mēs nonācām vietā, kur ielejas gultni klāja milzīgas klintis. Ūdens nevaldāmā niknumā uzbruka šiem milzeņiem, mutuļoja starp tiem un zem tiem, meklējot tālo jūru.» Šādi ieeju Apurimakas Melnajā kanjonā aprakstīja Jūtas universitātes ķīmijas profesors Dž. Kelvins Gidingss. 1974. gadā viņš kopā ar biedru veica pirmo zināmo mēģinājumu ar laivu izbraukt pa šo kanjonu, taču gandrīz uzreiz atteicās no šīs idejas. «Kuģošana,» Gidingss secināja, «būtu bijusi pašnāvība.»

Kad Bigss, Hmeļinskis un Trūrens iebrauca Melnajā kanjonā, viņi jau jutās vientuļi un pamesti, iepriekšējā posma smago pūliņu un nepietiekamā ēdiena nomocīti. Gandrīz tūlīt pat Bigss uzdūrās *mucai*, kas 1983. gadā bija sagādājusi viņam visbriesmīgākās bailes mūžā.

Tas bija īsts *sūklis*, varena, iekšā raujoša rikle, kas uzglūnēja aiz klintsbluķa pārkares. Trūrens un Hmeļinskis to izlūkoja un pamāja, lai Bigss brauc droši. Nešķita, ka nobrauciens varētu būt sevišķi grūts. Bigsam vajadzēja tikai apiet bluķi. Taču, kad viņš mazliet par lēnu iebruca pirmajā kritumā pirms klintsbluķa, upe sagrāba viņa laivas asti un uzrāva tās degunu gaisā. Kad Bigsam izdevās to izlidzināt, izrādījās, ka viņš dodas tieši *sūkla* sirdī.

Vienu šausminošu brīdi viņš domāja, ka atkal ir nonācis tajā pašā nepatīkamajā stāvoklī, kuru bija pieredzējis pirms diviem gadiem. Te nu tas bija, tas pats vecais murgs, *apu* Rimaka spēks, kas lēni vilka viņu nāvē. Kā tas varēja būt? Mirkli viņš bija paralizēts, šokēts, viņš spēja tikai neatraudamies skatīties uz klinti, zem kuras viņu tūlīt iesūks. Tas bija *tējas sietiņš*: upe pagāja zem bluķa vienā lielā straumē, bet otrā

pusē iznāca ārā pa spraudziņām, kas bija pārāk mazas, lai pa tām varētu izspraukties cilvēka ķermenis.

Bigss nokratīja transu un mēģināja tikt projām no *sūkļa*, ar airi atspiežoties pret pārkaru klinti. Neizdevās. Laiva apgāzās. Viņš vēl pēdējo reizi paspēja ievilkāt elpu. Upe izrāva airi viņam no rokām. Izslīdēdams no laivas, viņš juta, ka noiet lejā, juta, kā *sūklis* viņu iesūc, iesūc aizvien dziļāk, tur, kur nebija ne gaismas, ne skaņas.

Plaušas teju, teju dega, viņš veltīgi mēģināja turēties preti neredzamajai varai, kas vilka viņa kājas un rumpi dziļāk zem blūka.

Tā, klāt ir. Beigas.

Mīlais Dievs, Bigss lūdzās, neļauj man aiziet šādā veidā!

Viņš izstiepa rokas, iebāzdams tās augšā virpuļojošajā zaļumā. Viņa pēdējā cerība bija laiva, kas šūpojās viņam virs galvas. Ar vienu roku viņš ieķērās laivā, ar otru – granita jumtā un pievilkās.

Gaiss!

Sūklis atkal norāva viņu lejā. Tas trieca viņu pret klinti, pret citu blūki. Tur bija cerība: niecīgi atbalsta punkti sūnu klātajā granitā. Tad – grūdiens no mugurpuses: atkal viņa laiva! – un viņš tika cieši piespiests pie akmens.

Upe šļacās viņam pāri, rāva viņu, taču viņa labā pēda bija atradusi atbalsta punktu uz klints izciļņa. Viņam izdevās izbāzt no *sūkļa* galvu; tad – plecus, muguru.

Bigss izdzirda kliegzienus: Trūrens un Hmeļinskis. Nieka pēdas attālumā ūdenī šūpojās dzeltenais glābšanas maisiņš, no tā balta virve – dzīvība! – veda pie Trūrena.

Taču maisiņš šūpojās tieši viņam aiz muguras.

Laisties vaļā un mesties pēc virves? Viņš nespēja to izdarīt, nespēja atrauties no klints.

Viņam pāri gāzās un apkārt mutuļoja ūdens, milzum daudz ūdens. Upe trakoja un pluinīja viņu, mēģināja atkal ieraut tumsā. Tā atrāva viņa kājas no klints. Viņš atkal gāja dibenā.

Viņš lūdzās, kaut pirkstiem pietiktu spēka. Tie sataustīja niecīgas plaisas un izciļņus, aizkavēja slidešanu, vilka viņu atpakaļ, collu pa collai prom no mūžības. Viņš jau bija līdz viduklim ārā no ūdens. Viņš jau bija izkārpījis no *sūkļa*. Viņš jau bija uzrāpies uz blūka.

Tad viņš ilgi gulēja saulē ar seju uz leju.

Vēl tik garš brauciens priekšā.

Mēs, kātotāji, devāmies ceļā no Pārkaru tilta, atviegloti, ka atkal esam paši sev kungi. Pēc divām soļojot pavadītajām nedēļām mūsu nesaskaņīgajā kvartetā bija izveidojies mobils ģimenīgums, idiosinkrātiska dienas kārtība, kas nesakrita ar pārējās ekspedīcijas ieradumiem. Visgrūtāk droši vien bija Keitai Djūrentai. Pirmkārt, viņa un Bzdaks nebija gatavi atklāt savas attiecības visiem pārējiem un negulēja kopā, kad mēs bijām satikušies ar filmēšanas brigādi un laivotājiem.

Otrkārt, kā viņa rakstīja savā dienasgrāmatā, nometnē, kurā ir deviņi vīrieši, daudz vairāk uzmanības tiek pievērsts «tam, kā izskatos es, nevis vairums vīriešu. Lielākā daļa no viņiem, maigi sakot, nav gluži Poli Ņūmeni... [bet ir jaušama] zināma vilšanās par to, ka es neatbilstu šarmantas ekspedīcijas dalībnieces tēlam, – iespējams, tāda ir cena, kas jāmaksā, ja tevi ņem līdzī tālab, ka tu esi sieviete».

Ejot kājām, labākais dienas laiks bija mijkrēslis. Pēdējās divās stundās neviens nebija runājis – vienīgais izņēmums bija ieskatīšanās mūsu saplēstajā, tirāniskajā kartē un tās sunišana. («Ko tā apgalvo? Tas droši vien ir joks!») Neprātīgi pārguruši, mēs vēl pēdējo reizi noķepurojāmies lejā un sabrukām smilšainajā liedagā. Vispirms lēnām, pēc tam – kad temperatūra nokrita zem nulles – ātri, mēs vērām vaļā mugursomas, izlikām žāvēties sasvidušās drānas, iekūrām ugunsroku, vārijām ūdeni, slējām teltis. Tovakar man bija jādežurē virtuvē un es veicu savus pienākumus, drūmi klusēdams. Pēc ķiviņa ar Odendālu pie Pārkaru tilta es biju vienpusēji nolēmis – ja reiz mūs par varēm grib padzīt no ekspedīcijas, tad tas nenotiks tādēļ, ka mēs ejam pārāk lēni. Todien es biju uzņēmis skarbu gaitu, piespiedis pārējos turēt līdzī, un viņi bija blenzuši uz mani niknām acīm.

Taču, sēžot pie nometnes ugunsкура, kaut kas izkusa, liesmu deja bija silts viduspunkts aukstajā kalnu naktī. Bzdaks bija aizsācis pirmsēšanas rituālu, kuru mēs atkārtojām, kad vien bija iespējams: «Kečvu raķete» (bundžu alkohols jeb *cañazo*, ko viņš bija ieguvis Uinčiri, sajaukts ar augļu dzēriena pulveri, ko – kā minēts uz paciņas – esot iecienījuši *los astronautas*). Leons palīdzēja man pagatavot čili, aizdarīdams to ar savvaļas ķiplokiem un sīpoliem, ko viņš bija saplūcis gar takas malām. Djūrenta mani maigi ķircināja, lai es metot pie malas savu uzpūtību un pie viena arī bikses.

Man bija jāsaņem injekcija, trakumsērgas profilakse pret džungļu briesmām, ar kurām mums nāksies saskarties, ja gadījumā mēs tiksīm līdz džungļiem.

- Nost bikses, Kein. Ārsta rīkojums.
- Auksti!
- Nost!
- Es sakuršu lielāku uguni, - pieteicās Bzdaks.

Viņš uzkrāva liesmām malku, un es padevos; visa cienība, kāda man vēl bija atlikusi, izkūpēja gaisā negribētā kaucienā, kad dakterīte tērēja attiecīgajā vietā. Atskanēja vispārēji aplausi. Pēc vakariņām, kad trīs pārējie, kas vēl to spēja, sēdēja un zvaigžņu gaismā lūkojās uz upi, es parakņājos savā mugursomā un izzvejoju trīs šokolādes tāfelītes. Es piedāvāju tās biedriem, ilgodamies, kaut spētu piedāvāt ko vairāk.

Mēs pamodāmies rītausmā un visu rītu grūti kāpām, uzrāpāmies līdz trispadsmit tūkstoš piecsimt pēdu augstumam un ap dienviņu sasniedzām kanjona malu. Bija tāda sajūta, it kā mēs rāptos ārā no alas. Desmit jardus tālāk, acu augstumā, siltā gaisa strāvās, kas cēlās no kanjona, planēja vientuļš ērglis. Četrdesmit jūdzes uz ziemeļaustrumiem pār Vilkanotas kordiljeru smailēm līdzīgi aisbergam peldēja divdesmit vienu tūkstoti pēdu augstais Ausangate. Apgriežoties riņķi, bija redzamas virsotnes, virsotnes vien. Atsegto kalna kori pluinija vējš, pelēkmelnajās debesīs plaiksnija zibeņi.

Divtūkstoš pēdu zem mums varēja redzēt vietu, kur Apurimakas melni sarkanās krastu klintis pēkšņi no četrdesmit piecus grādus slīpām kļuva gandrīz vertikālas. Pat no šāda augstuma Melnais kanjons izskatījās kā klintsblūkiem piekaisīts haoss, tā krāču spērieni bija sakūlušī reiz zaļo upi mutuļojoši baltu.

Mums bija jāatrod Čokajvas ciems. No turienes taka atkal vestu lejup pie upes un galu galā nonāktu pie tilta, netālu no Surimanas, kur mēs cerējām satīties ar laivotājiem.

Taka sazarojās. Tur bija kāds kečvu virietis. Vai viņš varētu mums parādīt ceļu uz Čokajvu? - Tādas vietas nav, - viņš atbildēja un aizgāja pa kreiso atzarojumu. Mēs devāmies pa labo. Piecpadsmit minūtes vēlāk mēs bijām Čokajvā un noskatījāmies, kā kečvu brigāde tēs eika-

liptu stumbrus, lai no to baļķiem būvētu skolu. Kārtējais savstarpējās palīdzības darbu paveids - *faena*: kopienas locekļi būvēs skolu. Valdība apgādās strādniekus ar koku, *cañazo* un cigaretēm. Un, kad darbs būs pabeigts, varbūt piešķirs arī skolotāju.

Mēs naskā soli kātojam pa taku. Kad bijām jau gandrīz izgājuši ārā no ciematīņa, aiz pagalma žoga atskanēja sauciens: - *Chicha!*

Alus vai puteklaina taka? Izvēlēties nebija grūti.

Mēs iegājām pagalmā. Seši baskājaini kečvu vīri tiro, baltos alpakas uzvalkos sēdēja pie trim aizvēsturiskām, ar roku darbināmām «*Singer*» šujmašīnām, rāmā garā dzerdami no pudelēm *cañazo* un šūdami karogus svētkiem, kuriem bija jāsākas nākamajā dienā. Notiks arī vēršu ciņas, un, tā kā bija sējas laiks, cilvēka izlietās asinis būs auglības upuris zemei.

Vīriem pa vidu staigāja divas molligas sievietes retiemi zobiem, uzpildīdamas viņu pudeles un izrakstītos rituālos kokas makus, kas karājās vīriem ap kaklu. Viņi ielēja mums pašbrūvētu *chicha*, biezu, saldeno kukurūzas alu. Mēs sēdējām saulē un dzērām, skatīdamies, kā vīri šuj. Ik pēc pāris minūtēm viņi prasņāja, kā mums klājas, - un klājās mums arvien labāk.

Pagalmā ienāca vecs, piedzēries vīrs ar lielu vēderu. Tas bija Paps, kas apgalvoja, ka esot tēvs vairākiem no šiem vīriešiem, jebšu nespēja atcerēties, kas ir bijušas viņu mātes. Viena no sievietēm sāka vaimanāt spalgā, ķēmīgā balsī. Vīrieši nepievērsa viņai uzmanību. Paps mēģināja ieliet sev rīklē *cañazo*, taču netrāpīja, bieza straume nolīja viņam pār zodu un krūtīm. Jaunie vīrieši piecēlās un iesvaīdīja savus karogus ar *cañazo*, un uzdzēra cits citam. Pēc briža viens nokrita un necēlās.

Kad mēs sākām virzīties uz vārtu pusi, manu delmu sagrāba ne pārāk draudzīgas rokas. Es mēģināju atlauzt vaļā šos cietos pirkstus, taču tie bija stingri un neatlaidīgi. Divi vīri noķēra Bzdaku. Viņi aizvilka mūs uz citu māju, citu pagalmu. Abām ģimenēm, kas sponsorēja šāgā svētkus, pārspēt vienai otrai bija goda lieta. Ja mēnessvīri bija liksmojuši vienā namā, viņiem bija jāpaliks ar otru.

Viņi teica, ka Bzdakam ir jāfotografē, un viņš sparīgi ķērās pie aparāta; filmas gan iekšā nebija. Viņi teica, ka mums ir jādzēr *chicha*. To es dariju, cik strauji vien spēdams, līdz manu vēderu sāka raut krampji un šķīta, ka tas tūlīt pārsprāgs. Leons un Djūrenta darija tāpat.